

Etter skolen

En film om utenforskap, kommunikasjon og gaming

Undervisningsmaterieell innenfor det tverrfaglige temaet livsmestring
4-7 trinn

Kunnskapsfilm.no blir utviklet av Leidar

Kontakt oss: +47 970 80 096 / mari.finnestad@leidar.com

Om undervisningsopplegget

Filmen «Etter skolen» og den tilhørende lærerressursen, er undervisningsmaterieell som tar for seg temaene utenforskap og kommunikasjon. Dette er sentrale elementer innenfor det tverrfaglige temaet livsmestring. I denne filmen retter vi fokus mot gaming og kommunikasjonen som foregår i og rundt gamingen.

En kort beskrivelse av filmen

I filmen følger vi fire klassekamerater som pleier å game sammen. De er midt i et spill når vi møter dem. Jonas leder an, han er en god gamer. Emil sitter sammen med ham og følger med over skulderen hans. Nadine og Noah sitter hjemme hos seg selv, bak hver sin skjerm. Gjennom chatten skjønner vi at de er litt irritert på hverandre. Særlig Noah får slengt kommentarer, når han blir fraværende i spillet. Men skjønner de andre hva som hender hjemme hos Noah? De vet ikke at Noah må forholde seg til en mamma som maser, og vil ha ham ut i frisk luft, at hun forstyrrer spillingen hans. Det blir klart at heller ikke mammaen skjønner hva Noah er opptatt med. Noah blir stående i en skvis mellom ulike forventninger. Storebroren kommer Noah til hjelp. Men hva vil skje når Noah møter vennene på skolen? Er de fremdeles sure på ham?

Opplegget tar sikte på å løfte frem livsmestring i skolen gjennom økt forståelse for hverandre. Filmens innhold reflekterer hvor ulike perspektiver vi mennesker ofte har. Det kan skje mye i andre menneskers liv, som vi ikke kan vite noe om. Hvordan påvirker antagelsene vi gjør relasjonene våre? Filmen sier noe om hvor lett vi kan misforstå hverandre. Vår intensjon er å skape refleksjon rundt bruken av ord. Vi ønsker å gjøre elevene oppmerksomme på at kommunikasjon, eller mangel på kommunikasjon, kan påvirke både hvordan den enkelte har det og hvordan vi har det sammen. Materialet kan slik supplere trening i sosiale ferdigheter. Innenfor tematikken finner vi grunnleggende ferdigheter i sosialt samspill som kommunikasjon, selvfølelse og empati.

Gaming er en viktig del av mange elevers hverdagsliv. Her legges rammer for en stor del av deres sosiale relasjoner, noe som gjør gaming til en viktig plattform for sosial læring. For gode råd og veiledning med gaming som tema, anbefaler vi materialet organisasjonen «Barnevakten» har laget. I leselisten finner

dere linker til læringsressurser om gaming for elever, og linker til artikler for lærere om stygg språkbruk og gaming generelt. Når det er sagt; lytt først og fremst til de som kan dette best, barna og ungdommene selv. Hva foregår i barnas spill-hverdag? Hvordan oppfatter de selv at gaming påvirker deres sosiale liv?

Det å trene på å sette seg inn i andres situasjon, er et sentralt bidrag til opplevd trygghet i klassemiljøet. Hvordan vi tenker og snakker om hverandre, og hvilke verdier elevene måler hverandre etter, er noe som kontinuerlig må arbeides med. Å anerkjenne ulikheter, sammen med gjensidig respekt og aksept, er grunnleggende når det gjelder å skape et rom der det oppleves trygt å kommunisere hvem man er. Når man lytter til hverandre, vil det kunne skapes grobunn for et miljø der relasjoner bærer preg av sunt samspill og mindre utenforskap, både innenfor og utenfor gamingens verden. Arbeid med denne tematikken vil slik kunne ha positive ringvirkninger for elevene selv og for læringsmiljøet i klassen.

Mål for undervisningsopplegget

- ♦ Å vise elevene hvordan kommunikasjon, eller mangel på kommunikasjon, kan påvirke relasjoner.
- ♦ Å vise elevene hva perspektiv er, hvordan ulike erfaringer gjør at vi kan oppleve samme situasjon helt forskjellig.
- ♦ Å gi elevene verktøy for å sikre egen trygghet i møte med utenforskap.
- ♦ Å gi elevene verktøy for å sikre andres trygghet i møte med utenforskap.
- ♦ Ufarliggjøre og alminneliggjøre det å føle seg utenfor i ulike sammenhenger.
- ♦ Å gi elevene opplevelsen av at det finnes noe de selv kan gjøre for å endre en vanskelig situasjon, og at det finnes hjelp og støtte å få av andre.

Organisering

Undervisningsmaterialet passer for klassetrinn: 4. – 7.

Undervisningsopplegget er tverrfaglig og kan tilpasses ulike fag. Det vil fungere godt i kombinasjon med blant annet skriveøkter i norsk. Opplegget kan brukes som temaarbeid og gjerne strekkes over flere økter.

Undervisningsmaterialet kan tilpasses elever med individuell opplæringsplan og ulike forutsetninger for læring. Det ligger innbakt i tematikken å ivareta ulike perspektiver, herunder også ulike forutsetninger. Filmen kan fungere særlig godt for de som har behov for visuell støtte i undervisningen. Materialet kan benyttes i mindre grupper, noe som kan være nyttig for flere elever, med eller uten behov for tilrettelagt undervisning. Det vil blant annet fungere godt som materiale til sosialt arbeid i en mindre gruppe.

Filmen er delt inn i 3 deler. Du kan med fordel pause filmen mellom hver del, særlig for de yngre elevene. Dette vil gi mulighet for refleksjon mellom hver del. Ønsker du å se filmen i sin helhet, bør elevenes alder og oppmerksomhetsspenn tas i betraktning. Undervisningsopplegget bør ikke benyttes i siste time før en helg eller ferie, da det kan føre til behov for videre bearbeiding av tematikken.

Dersom man har mulighet, kan det være lurt å ha to voksne til stede i undervisningen. Særlig om man har grunn til å tenke at temaet er sårbart for enkelte elever, eller for å lettere kunne fange opp ulike stemninger i klassen.

Lærers forberedelser

Se filmen på forhånd og reflekter over hvilke momenter fra lærerveiledningen som er mest relevant for din klasse.

Vær forberedt på å snakke om det som dukker opp av reaksjoner på filmen i klassen. Vi ønsker at elevene skal bli hørt og lyttet til i arbeidet med denne tematikken. Det følgende undervisningsopplegget skal derfor anses som veiledende og til inspirasjon. Dersom man ønsker tips til hvordan ha gode, åpne samtaler med barn, anbefaler vi Den Dialogiske Samtalemetoden (DCM) som et godt redskap (se leseliste).

Arbeid med temaet utenforskap kan føre til avdekking av problemstillinger i klassen eller andre utfordringer for enkeltelever. Læreren bør derfor ha satt seg inn i/ha kjennskap til:

- ♦ Hvordan skolen arbeider mot mobbing og for inkludering.
- ♦ Elever som har utfordringer i hjemmet.
- ♦ Roller og «klikker» i klassen, gruppedynamikken.
- ♦ Ulike gruppemiljøer på skolen.
- ♦ Skole-hjem-samarbeid i forhold til overstående.

Vær oppmerksom på at elevene har med seg ulike erfaringer både hjemmefra og fra skolen. De vil derfor ha ulike ståsted og kan ha helt ulikt fokus når de ser filmen. Alle utgangspunkt og alle perspektiver må anerkjennes og ivaretas i etterarbeidet. Dette er selve kjernen i filmen og undervisningsopplegget.

Tenk gjennom hvordan elevene best kan plasseres sammen i grupper eller som læringspartnere. Det bør vises ekstra varsomhet dersom man har mistanke om at elever blir holdt utenfor eller står utenfor en gruppering. Har klassen etablert et trygt miljø hvor elevene i stor grad kan være seg selv? Eller er gruppedynamikken slik at mange kjemper for å bli godtatt i klassemiljøet? Hvis ja:

- ♦ Kan helsesykepleier eller sosiallærer være med når dere skal jobbe med tematikken? Bruk tverrfaglige ressurser. Du og klassen står ikke alene.
- ♦ Dersom utfordringen er koblet til gaming, eller andre spesifikke aktiviteter, se læringsressursene fra «Barnevakten» for kunnskap om gaming og hvordan dette påvirker barn (se leselista). Kanskje har skolen også tilgang til gaming-kompetanse lokalt?
- ♦ Anerkjenn følelser og situasjonen i klassen. Dette kan du gjøre ved å være ærlig om hva du tenker: «Jeg lurer på om dere er usikre på hverandre i denne klassen». Rett fokus mot mulighetene til et bedre klassemiljø. Når man setter seg inn i andres situasjon, vil man lettere kunne forstå og respektere andre. Beskriv det gjerne som at man «låner hverandres briller». Når elever får til å bedre klassemiljøet sitt, viser de at de er skikkelig gode på «å bytte briller»! Det er å livsmestre.
- ♦ Når noen ikke respekterer andre, eller til og med erter andre, hva er det de ikke får til da? (Unngå å rette negativt fokus mot enkeltelever.)
- ♦ En utfordrende situasjon trenger ikke være håpløs. Det er aldri for sent å «byttelåne briller». Det er smart og modig, særlig når vi har det vanskelig. Vi heier på alle som tør det!

INTRODUKSJON – FØR FILMEN

Del klassen inn i læringsgrupper på forhånd, slik at de er klar til å jobbe med tema umiddelbart etter filmvisning. Ønsker du å benytte digitale hjelpemidler, bruk programmer elevene allerede kjenner godt, slik at tematikken får fokus.

For de yngre elevene, 4. – 6. trinn, kan det være hensiktsmessig å ikke si så mye før man setter på filmen. Da kan elevene få egne tankerekker rundt filmens tematikk, og dere kan trekke frem begrepene utenforskap og kommunikasjon i samtalen i etterkant. Hvordan elevene selv definerer begrepene hører med her.

Har du eldre elever i 7. trinn, eller tenker at dette er hensiktsmessig for nettopp din klasse, kan du ta opp begrepene på forhånd. Her er et eksempel på hva du kan si før du viser filmen: «Nå skal vi se en film i fire deler.

Den handler om utenforskap og kommunikasjon». Hør om elevene har noen tanker om hva dette innebærer og legg gjerne frem definisjoner før du setter på filmen (se leseliste for mer om utenforskap):

- ♦ «Utenforskap på skolen handler om at noen er utenfor en gruppe, for eksempel en vennegjeng, og vil være med – men kanskje ikke tør eller får lov.»
- ♦ «Kommunikasjon handler om å dele tanker, følelser og meninger med hverandre, slik at vi kan forstå hverandre».

Relevante spørsmål i etterarbeidet vil da kunne være: «Ligner dette på hva vi tenkte om utenforskap før vi så filmen?». «Tenker dere annerledes om utenforskap etter å ha sett filmen?»

SE FILMEN – ETTER SKOLEN

Dersom du har valgt å se filmen i sin helhet, kan den gjennomgås på samme måte som beskrevet nedenfor. Pass på å si tydelig hvilken del/situasjon du viser til i etterarbeidet. Du kan eventuelt bruke stillbilder fra filmen som påminnere.

For de yngste elevene kan det være lurt å stille færre spørsmål enn vi foreslår her. Prioriter ro og oppmerksomhet rundt samtalen i klassen din, framfor progresjon og kvantitet. Eventuelt kan arbeidet strekkes over flere økter.

SE DEL 1 AV FILMEN

- ♦ Skriv spørsmål på tavla, eller bruk vedlagte spørsmål digitalt, på tavle eller iPad.
 - » Hva skjer i filmen? Hva legger dere merke til?
 - » Kan du kjenne deg igjen? Har du opplevd noe lignende?
 - » Hvordan tror dere Noah har det?
- ♦ Sitt sammen med læringspartner eller i grupper, inndelt på forhånd.
- ♦ Elevene forteller hverandre hva de så i filmen og går gjennom spørsmålene sammen. Har elevene lagt merke til det samme?
- ♦ En elev fra hver gruppe forteller klassen hva de har snakket om/la merke til.
- ♦ Skriv stikkord/setninger fra elevene inn i et tankekart på tavla, eller la elevene skrive stikkord på lapper til en felles plakat. Vil dere arbeide digitalt, kan dere bruke OneNote eller lignende program (kjent av elevene på forhånd), samskriv gjerne underveis.
- ♦ Læreren kommenterer/samtale med elevene:
 - » Jonas og Emil sier at måten de snakker på «bare er kødd». Er det det? Er det bare kødd? Hva tenker dere?
 - » Emil tror ikke noen blir lei seg, når man bruker ord som «idiot» eller «braindead». Hva tror dere? (Hvorfor/hvorfor ikke?)
 - » Noah forteller ikke Jonas og de andre at han helst vil være med å spille, men at han blir mast på av mamma. Hvorfor sier han det ikke, tror dere? Hva kunne skjedd hvis han fortalte?

SE DEL 2 AV FILMEN

- ♦ Skriv spørsmål på tavla, eventuelt digitalt:
 - » Hva la du mest merke til i denne delen av filmen?
 - » Hva tenker du nå om hvordan Noah har det?
 - » Hva skjer når Noah og storebroren begynner å snakke sammen?
- ♦ Følg arbeidsmetoden beskrevet over. Fyll gjerne inn i samme tankekart, eller lag et nytt for hver del av filmen, avhengig av hvor mye tid dere har tilgjengelig.
- ♦ Læreren kommenterer/samtale med elevene:
 - » Snakk om hvor forskjellig to mennesker kan oppleve en situasjon. Noah og moren hans tenker helt forskjellig. Hvorfor er det sånn?
 - » Noah er heldig og har en bror som forstår ham. Broren hjelper også moren til å forstå. Hvordan var det for broren selv, tror dere, da han var yngre?
 - » Hvordan kunne denne situasjonen endt, hvis det ikke var for storebroren? Kunne Noah og moren hans ha klart å snakke sammen likevel? Hvordan da? Hva ville du gjort?

SE DEL 3 AV FILMEN

Før dere setter på siste del, kan dere spørre elevene hva de tror vil skje videre: «Hva tror dere vil skje nå?» Emil, Nadine og Jonas har planlagt noe helt annet enn Noah, hvordan tror elevene at denne situasjonen vil ende?

Se del 3.

- ♦ Skriv spørsmål på tavla, eventuelt digitalt:
 - » Hva skjedde her? Gikk det som elevene trodde?
 - » Hva tror dere Noah tenker når han hører at de andre har lagt planer uten ham?
 - » Hva er det Emil gjør for å løse situasjonen? Hva gjør Noah og de to andre?
- ♦ Følg arbeidsmetoden beskrevet over. Fyll gjerne inn i samme tankekart, eller lag et nytt for hver del av filmen.
- ♦ Læreren kommenterer/samtale med elevene:
 - » Hva kunne skjedd hvis Emil ikke hadde ropt på Noah, og de ikke hadde snakket sammen? Hvordan hadde de hatt det da? Hva kunne skjedd videre i skoledagen?
 - » Hvordan ville denne situasjonen endt i deres klasse/på deres skole? Snakk om hvordan gaming, og kommunikasjonen i og rundt gaming, påvirker og påvirkes av klassemiljøet.
 - » Selv om man kan føle seg ensom, betyr ikke det at man vil være utenfor alltid!

ETTER FILMEN, AVRUNDING AV ARBEIDET

- ♦ Lagde dere et tankekart for hver del, kan dere nå trekke sammen de viktigste momentene til et stort tankekart for hele filmen. Hva skal stå i midten? (Utenforskap, være alene, vennskap, forståelse, følelser, kommunikasjon, snakke sammen, e.l.). Bruk elevenes egne ord og definer uklare begreper.
- ♦ Kanskje en samtalesetning kan stå i midten?:
«Selv om man føler seg ensom, betyr ikke det at man vil være utenfor alltid.»
Vi håper elevene sitter igjen med nettopp denne følelsen.
- ♦ Elevene kan skrive av tankekartet i egen skrivebok, eller ta bilde av tankekartet med iPad og lagre det.
- ♦ En fin hjemmelektse kan være at elevene ser filmen på nytt hjemme, sammen med familien. Legger familien merke til det samme som eleven selv? Kan familien kjenne seg igjen? Hvordan ville de håndtert situasjonen?
- ♦ Kanskje dere kan bruke filmen i et foreldremøte? Særlig om man tenker at gaming-temaet er relevant for klassen. Hvilket vi tror vil gjelde for svært mange klasser i dag.

TIPS:

- ♦ Dersom du får spørsmål eller problemstillinger som ikke kan besvares der og da, kan du si at du, eller klassen i fellesskap, skal finne ut av det til senere. Alternativt kan du snakke med de aktuelle elevene i etterkant.
- ♦ Ha noe å skrive med/på, slik at du kan huske ting som dukker opp underveis. Slik kan du gjøre filmens innhold mer relevant for din klasse, og du kan kanskje benytte noe av det dere snakker om til senere arbeid, i en annen form for læring?
- ♦ Som lærer kan det være lurt å bruke deg selv som eksempel når du skal forklare, gitt at det er etablert en trygg lærer-klasse-relasjon med gjensidig respekt.

Oppsummering

Du står som lærer fritt til å velge hvordan du vil arbeide med dette materialet. Vi har her kommet med forslag til arbeidsform og samtale spørsmål, men ønsker at elevenes egne tanker og opplevelser tas med i undervisningen. Kjenner elevene seg igjen i filmens tematikk? Da har dere et godt utgangspunkt for læring.

Hva har vi lært – bruk den måten å avslutte arbeidet på, som passer for din klasse:

- ♦ Avslutt økten med å minne elevene på hva de har lært om ulike perspektiver; «husk på at de du er sammen med kan oppleve dagen annerledes enn deg». «Husk på at de du er sammen med kan oppleve situasjonen på en annen måte enn deg». «Husk at det å snakke sammen, kan hjelpe dere til å forstå hverandre». «Husk på at de ordene vi sier til hverandre og om hverandre, påvirker hvordan vi har det.»
- ♦ Oppsummer tematikken med noe du ønsker at klassen skal sitte igjen med. Det kan for eksempel være:
 - » «Det å ha respekt for andre, betyr ikke at man må være bestevenn med alle. Det at vi forstår at vi er forskjellige, kan hjelpe oss til å være sammen på gode måter og bidra til at flere finner sin plass. Ingen kan være innenfor overalt og alltid. Vi må vite at det er i orden å ikke alltid føle seg innenfor. Det er en del av det å være menneske og delta i et samfunn.»
 - » Her kan man som lærer velge hvor man vil ta samtalen videre ut fra egen erfaring. En kan bruke eksempler satt på spissen som: «Jeg er innenfor når jeg går på ski med familien min, men om jeg skulle gått på ski med landslaget, ville jeg vært langt utenfor». Gjør det noe? Hva tenker elevene?
 - » Vis ekstra hensyn dersom du har elever som gir uttrykk for at de ofte føler seg utenfor. Ta følelser på alvor, de er et bilde på elevens egen opplevelse. Men kanskje er de mindre alene om følelsen enn de selv tror? Når kjenner de seg glade? Tenker de at denne gode følelsen er noe de deler med flere?
- ♦ Et alternativ er å oppsummere med en felles samtale i klassen, eller i mindre grupper. Sitt sammen i en ring eller rundt et stort bord. (Dersom dere har utfordringer i klassemiljøet, be eventuelt helsesykepleier/sosiallærer delta).
 - » La ordet gå fritt med elevenes egne reaksjoner som utgangspunkt, eller –
 - » Bruk spørsmål fra undervisningsmaterialet og/eller andre samtale setninger som er aktuelle for din klasse. For eksempel:
 - » Hvordan snakker og tenker vi om hverandre? Kan det vi tenker om hverandre «bli sant»? Snakk sammen, slik at vi kan forstå hverandre.
 - » Spør, ikke gjett hva andre tenker på eller føler.
 - » Følelser kan gjøre oss usikre iblant. Men hvordan hadde det vært hvis vi ikke hadde følelser?

Leseliste:

- ♦ Ressurser om gaming, fra organisasjonen «Barnevakten»:
 - » Læringsressurs om gaming (for elever) "Game on"
<https://www.barnevakten.no/skole/laeringsressurser/game-on/>
 - » Stygg språkbruk
<https://www.barnevakten.no/skjermbruk-gir-styggere-snakke/>
 - » Samleside med artikler for lærere om gaming
<https://www.barnevakten.no/skole/skoletema/spillkompetanse/>
 - » Alle artiklene deres om "spilling"
<https://www.barnevakten.no/tema/spilling/>
- ♦ For informasjon om Den Dialogiske Samtalemetsoden (DCM)
 - » Profesjonelle barnesamtaler – å ta barn på alvor» av Kari Marie Trøften Gamst (Universitetsforlaget 2017, 2. utgave)
- ♦ For mer om filmens tematikk:
 - » Vi anbefaler læringsstiene NDLA (Nasjonal Digital Læringsarena) har laget om utenforskap og kommunikasjon. Her finner dere informasjon og flere oppgaver. NDLA er i utgangspunktet rettet inn mot eldre elever, men kan være et godt verktøy også for lærere på yngre årstrinn.
 - » Rapporten «- DET MÅ JO HA VÆRT MIN EGEN SKYLD. En rapport om utenforskap hos barn og unge» (Voksne For Barn, 2020)
 - » «Psykt ensom. Om ensomhet blant barn og unge.» (Røde Kors, 2021)
 - » «Håndtering av følelser i skolen» av Evalill Bølstad og Frederik Ferstad Skoe (Gyldendal norsk forlag, 2022).